

3. Коломінський Н. Л. Психологія менеджменту в освіті (соціально–психологічний аспект) : монографія / Н. Л. Коломінський. – К. : МАУП, 2000. – 286 с.
4. Подоляк Я. В. Личность и коллектив: психология военного управления / Я. В. Подоляк. – М., 1989. – С. 241–243.
5. Райгородский Д. Я. Практическая психодиагностика. Методики и тесты : учеб. пособие / Д. Я. Райгородский. – Самара : Изд. Дом “БАХРАХ – М”, 2000. – 672 с.
6. Фетискин Н. П. Социально–психологическая диагностика развития личности и малых групп / Н. П. Фетискин, В. В. Козлов, Г. М. Мануйлов. – М. : Изд-во Института Психотерапии, 2002. – 490 с.

В статтє представлєны эмпирические исследования конативного компонента социально-психологического климата коллектива театра. Определєна стєпень ориентированности членов коллектива на взаимодействие с коллегами во время работы и в свободное время. Установлено типы работников театрального коллектива по стилю межличностного общения. Исследовано особенности направленности членов коллектива на взаимодействие и причины конфликтов в коллективе театра.

The article presents empirical studies of behavioral component of social and psychological environment of the theater team. The degree of orientation of team members to interact with colleagues at work and at leisure determined. Types of workers established theatrical collective style of interpersonal communication was found. The features of team members focus on interaction and causes of conflict in the team was found out.

Статтє подано до друку 04.12.2014.

©2014 р.

О. Я. Митник, І. В. Томаржевська (м. Київ)

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРИКЛАДНІ ЗАСАДИ ОСОБИСТІСНО-ОРІЄНТОВАНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ПРАКТИЧНОГО ПСИХОЛОГА

Аналіз праць Г.О.Балла, Ю.З.Гільбуха, І.А.Зязюна, Г.С.Костюка, Є.О.Климова, В.А.Козакова, Є.О.Мілеряна, Н.Г.Ничкало, В.О.Семиченко, Ю.Л.Трофімова, Н.В.Чепелєвої, С.О.Сисоевої, Т.С.Яценко дає можливість констатувати, що теоретичним підґрунтям особистісно-орієнтованої професійної підготовки є принцип гуманізації навчання.

Принцип гуманізації визначає сучасні моделі взаємодії між суб'єктами освітнього процесу. Дотримання цього принципу викладачем ВНЗ означає надання допомоги кожному студенту у саморозвитку, вихованні культури ставлення до себе, людей, суспільства. На думку С. Гончаренко, під гуманізацією освіти слід розуміти „переорієнтацію на особистість, на формування людини як унікальної цілісної творчої індивідуальності, що прагне до максимальної реалізації своїх можливостей (самоактуалізації), відкрита для сприймання нового досвіду, здатна здійснювати свідомий і відповідальний вибір у різноманітних життєвих ситуаціях” [2]. У дослідженнях А.В.Бєляєва, М.І.Бітянова, Н.М.Лебєдєва, В.А.Шаповалова зазначається, що гуманістичне середовище та ставлення з боку викладачів формують особистісно значущі якості студентів [1].

Розглянемо ідеї розвитку особистості в умовах підготовки до професійної діяльності соціономічного профілю. Починаючи з 70-х років минулого століття ідеологічний та командно-бюрократичний підходи до підготовки спеціалістів соціономічного профілю в зв'язку з

„відкриттям” у суспільстві „людського фактору” почали поступатись академічному підходу. Але орієнтація на розвиток переважно інтелектуальної сфери не відповідала потребам суспільства та запитам професійної практики. Зміни соціально-економічної ситуації країни, актуалізація нових цінностей в освіті сформували запит суспільства на фахівців соціономічного профілю. Суспільство потребує фахівця високої культури, здатного до рефлексії, до корекції власних дій і вчинків, здатного не тільки говорити, але й слухати, розуміти іншого. Все це пов'язано із духовністю, із пізнанням цінностей особливого, іншого, з установкою на розуміння, з прагненням допомогти кожному, захистити слабких.

Робота практичного психолога є професійною діяльністю соціономічного профілю. Виходячи з цього, можна стверджувати, що для фахівця даного профілю важливими є не лише суто професійні знання та уявлення про особливості та методи роботи з людьми; більш важливими є спеціальні знання, які необхідні для організації власного мислення і уміння розібратись у ситуації, що включає осмислення життєвих задач, а також задач специфічних, котрі постають перед людьми через виникнення проблем.

Об'єкт професійно-соціономічної діяльності має подвійну природу: з одного боку, це елементи соціальної культури, які використовує фахівець для вирішення задач надання допомоги людині, а з іншого – це власне ця людина у всьому багатстві свого внутрішнього світу. На нашу думку, професійно засвоїти таку діяльність можливо лише на індивідуально-особистісному рівні, тому підготовка молоді до професій соціономічного профілю повинна базуватись на освітніх технологіях, що забезпечуватимуть професійно-особистісний розвиток та саморозвиток. Соціономічні професії пред'являють до свого суб'єкта безліч не тільки перерахованих вище, але й інших вимог, серед яких одне з ключових місць, на наш погляд, займає емпатія. У національній культурі завжди цінувались такі якості як почуття жалю, співчуття, а духовне відродження суспільства пов'язувалось із вірою в любов, милосердя, розуміння почуттів іншої людини.

Однією з головних професійно-значущих якостей представника соціономічного профілю, зокрема, практичного психолога, повинна бути саме емпатійність, яка забезпечує конструктивну взаємодію між професіоналом та клієнтом та сприяє позитивним змінам у формуванні особистості. До теперішнього часу накопичилася достатньо велика кількість підходів до проблеми емпатії як психологічного феномена. В них емпатія розглядається: як емоційний процес, емоційний відгук на переживання, схвильованість іншого (Г.М.Андреєва, Т.П.Гаврилова, О.Г.Ковальов, М.М.Обозов, Д.Адерман, В.Прайс, Е.Стотланд та ін.); як когнітивний процес, тобто процес розуміння переживань, почуттів іншого (О.П.Сопіков, П.П.Короленко, В.Ю.Зав'ялов, Р.Даймонд, С.Махоні, А.Вілмер та ін.).

Якщо виходити зі специфіки роботи педагога, психолога, соціального педагога, профконсультанта та інших представників соціономічних, гуманітарних професій, то суть їх можна звести до декількох основних моментів:

- по-перше, це допомога в прилученні до загальнолюдської культури, включаючи і засвоєння визначених знань, способів поведінки (життя) у суспільстві й усвідомлення існуючих суспільних проблем;
- по-друге, це допомога у знаходженні свого місця в соціумі, у соціально-професійній конкретній групі і колективі, а також у суспільстві (культурі) в цілому. При цьому очікується формування саме активної життєвої позиції учнів (вихованців, клієнтів) що, у свою чергу, припускає активність (особистісна небайдужість, причетність суспільним проблемам) і самого педагога, психолога, профконсультанта;
- по-третє, така організація освітньо-виховної діяльності педагога і психолога, при якій їхні вихованці стають справжніми особистостями й індивідуальностями. Природно,

чим більш різноманітними (несхожими один на одного) виявляються учні, тим у більшому ступені вдалося педагогові або психологові реалізувати у своїй роботі особистісний підхід. Але, при цьому і педагог, і психолог повинні бути особистостями, тобто демонструвати своїм учням зразок гідної, але одночасно і неординарної поведінки.

Аналіз результатів теоретичних досліджень, присвячених проблемі розвитку особистості в умовах професійної діяльності соціономічного профілю, дозволяє виділити кілька органічно пов'язаних напрямків:

1. Створення умов для засвоєння студентами необхідної інформації в галузі етики, моральних стандартів сучасного суспільства, етичних аспектів діяльності спеціалістів соціономічного профілю;

2. Створення умов для розвитку у студентів позитивних моральних орієнтацій, прийняття загальнолюдських і професійних етичних установок.

3. Створення умов для розвитку і саморозвитку особистості, що забезпечуватимуть розуміння проблеми клієнтів, а також наслідків рішення цих проблем у процесі надання допомоги.

Вирішуючи завдання гуманізації професійної підготовки студентів, потрібно орієнтуватись на особистість майбутнього професіонала зі всіма її індивідуальними особливостями, потребами, властивостями. Виходячи з вище зазначеного, професійна підготовка практичного психолога має бути, перш за все, особистісно-орієнтованою.

Мета статті: розкрити зміст поняття «особистісно-орієнтована професійна підготовка», презентувати механізми побудови особистісно-орієнтованого навчального процесу у ВНЗ.

В умовах особистісно-орієнтованої професійної підготовки студент спрямований переважно на себе і свої можливості, що визначаються його внутрішнім потенціалом. А. Маслоу зазначав, що особистісно-орієнтоване професійне навчання з опорою на внутрішні потенції особистості, на розвиток самоактуалізації і самоконтролю забезпечуватиме самореалізацію і саморозвиток студента, творче здобування знань і формування якостей особистості. Цілеспрямована самоактуалізація і самореалізація особистості створює найбільш оптимальні умови ефективності навчання [3].

У дослідженнях Г.С.Костюка, Ф.І.Іващенко, Т.В.Кудрявцева, В.О.Моляко, В.В.Рибалки зазначається, що особистісно-орієнтована професійна підготовка забезпечує розуміння, пізнання, розвиток та самореалізацію особистості. Мета, яку реалізує особистісно-зорієнтована навчально-виховна модель, - розвиток особистості студента з урахуванням його можливостей і схильностей. Стратегія поведінки викладача за даної моделі полягає у створенні таких ситуацій, які сприяють максимальному розкриттю можливостей індивідуального зростання студента, стимулюють його внутрішні сили до творчого саморозвитку і самовдосконалення. За такої підготовки кожен студент у самому собі та в інших бачить індивідуальність, поважає особисту гідність та гідність інших. Особистісна позиція викладача полягає у гуманістичному ставленні до студента як до найвищої цінності, як до мети, а не як до засобу. Л. Божович вважає, що особистістю слід вважати людину, яка досягла певного рівня психічного розвитку. Цей рівень характеризується тим, що у процесі самопізнання людина починає сприймати та переживати саму себе. Необхідною характеристикою особистості є її активність, що проявляється у здатності свідомо впливати на оточуючу дійсність, змінювати її у власних цілях, а також змінюватися самій заради досягнення поставленої мети. У цій моделі особистості психічні процеси та функції, особистісні якості та властивості представлені у вигляді певної структури, центром якої є мотиваційна сфера. На думку дослідника, тільки через особистість ми можемо

пізнати дитину, вивчити кожен окрему психічну властивість індивіда як особистості в цілому [5, с. 300].

Основною метою особистісно-орієнтованої професійної підготовки є, на нашу думку, формування особистості діяча – особистості, яка спроможна змінювати на краще себе та інших, аналізувати та оцінювати наслідки цих змін; створювати у професійній діяльності певні інновації (наприклад, у професійній діяльності практичного психолога: авторські корекційні програми, діагностичні методики, завдання розвивального характеру тощо), доводити цінність створеного професійній громадськості.

Для того щоб реалізувати окреслену вище мету, професійна підготовка має бути побудована, перш за все, на засадах особистісно-орієнтованого підходу.

Останнім часом інтерес до особистісно-орієнтованого підходу у педагогічній психології та педагогіці зростає. Дослідники здійснюють його побудову на шляху переходу до нього від інших наукових підходів. Пропонуються такі його форми, як „особистісно-соціально-діяльнісний підхід”(О.В.Барабанщиков і М.Ф.Федоренко), „особистісно-діяльнісний підхід”(І.О.Зимня), „системний особистісно-діяльнісний підхід”(Л.М.Деркач), „індивідуально-особистісний підхід”(О.Я.Савченко) тощо [6].

Для нашого дослідження великого значення мають ідеї В.В.Рибалки. Дослідник розглядає особистісний підхід у професійній підготовці як науковий принцип, що забезпечує розуміння, пізнання, розвиток та самореалізацію особистості. За визначенням В.В.Рибалки, особистість – це суб'єкт свідомої продуктивної діяльності та суспільної поведінки, індивід із соціально зумовленою та індивідуально своєрідною системою психічних властивостей, що формується і виявляється у діяльності, спілкуванні та опосередковує, регулює взаємодію людини з навколишнім світом [7, с.58]. Ретельний аналіз існуючих підходів до розвитку особистості (індивідуально-психологічний, соціально-психологічний, віковий та діяльнісний, системно-психологічний) переконав дослідника у тому, що між даними підходами існує тісний взаємозв'язок, а „...особистісний підхід може виконати об'єднуючу роль по відношенню до розглянутих підходів” [7, с. 44].

В.В.Рибалка розглядає особистісний підхід як певну сукупність концептуальних і методичних засобів, які структурує у наступні складові:

1. Особистісний підхід повинен базуватися на цілісному, системному уявленні про особистість – з певною структурою психічних якостей особистості.

Необхідною складовою особистісного підходу є розробка та використання особистісно орієнтованого комплексу методів вивчення (психодіагностики), стимуляції, розвитку та реалізації творчого потенціалу людини.

Такий комплекс надасть можливість визначити індивідуальність і соціальність особистості студента, сполучення властивих їй індивідуально визначених якостей.

2. Особистісний підхід має спиратись на цілісне уявлення про життєвий шлях особистості, охоплювати, по можливості, найбільш важливі, довготривалі, ключові періоди її становлення, враховувати, що життя людини має цілісну будову, характеризується певним сполученням ліній розвитку, накопичення, збагачення і трансформації притаманних особистості якостей та їх втілення у процесі та продуктах діяльності й поведінки;

3. Особистісний підхід повинен забезпечувати таке визначення індивідуально- та соціально-психологічних особливостей людини, яке б давало змогу прогнозувати, попереджати, виявляти і розв'язувати гострі особистісні проблеми людини і завдяки цьому запобігати втратам її творчого потенціалу, надавати їй адекватну допомогу у компенсації відхилень від норми, у становленні здорового способу життя, у здійсненні творчого розвитку та плідної діяльності й поведінки.

4. Особистісний підхід має бути представлений, реалізований у цілях, змісті й методах навчально-виховної роботи сучасної школи та професійної діяльності працівників на виробництві.

На нашу думку, гуманістично орієнтовані ідеї можна плідно застосовувати в системі викладання фахових дисциплін як один із базових аспектів особистісно-орієнтованого підходу до студента. Поняття особистісний ріст визначається як взаємодія особистості із зовнішнім та внутрішнім світом. Це важливо з погляду формування викладачем як представником зовнішнього світу здатності у студента спиратися на себе і розкривати свій потенціал. Крім того, завдяки ставленню до студента як до особистості, викладач допоможе йому так само ставитись до себе, а потім і до інших людей, що є необхідною умовою оволодіння професіоналізмом в соціономічній сфері. Згідно з К. Роджерсом [8], основні напрямки особистісного росту відбуваються за такими лініями: "особистість-внутрішній світ", "особистість-зовнішній світ". Загальні регуляційні відношення за лінією "особистість-внутрішній світ" такі:

- прийняття себе та віра в себе, довіра до власної природи;
- відкритість внутрішнього досвіду переживань, вивільнення від захисту,
- конгруентність, розуміння себе, адекватні уявлення про себе, реальна та гнучка "я-концепція", зближення "я-реального" та "я-ідеального";
- внутрішній локус оцінювання - відповідальність за себе і незалежність від зовнішніх оцінок;
- інтегрованість зовнішнього світу, єдність, цілісність;
- гнучкість, динамічність, здатність змінюватися, "бути в процесі".

Важливі напрямки особистісного росту лінії "особистість - зовнішній світ" (інші люди) наступні:

- диференційоване і правильне (точне) сприйняття дійсності та інших людей, емпатійність;
- прийняття та повага інших, конструктивність та соціалізація;
- творча адаптивність, здатність вирішувати життєві проблеми.

Таким чином, відповідно компонентів та процесу навчання в цілому, можна виділити основні принципи викладання професійно важливих психологічних дисциплін, а саме: принцип розвитку особистості студента, принцип усвідомлення процесу професійного навчання, принцип опори на суб'єктивний досвід, принцип безумовного прийняття та поваги особистості студента.

Охарактеризуємо особливості реалізації даних принципів у процесі викладання психологічних дисциплін.

Принцип розвитку особистості студента. Даний принцип є основним, базисним з огляду на те, що об'єктом професійної діяльності психолога (психотерапевта, психологічного консультанта) є особистість. Головним інструментом професійної діяльності практичного психолога є власна особистість. Виходячи з вище зазначеного, розвиток особистості майбутнього практичного психолога має відбуватися протягом всього навчання. Радимо на практичних заняттях з дисциплін: «Психологічне консультування», «Психологічна корекція», «Психотерапія» пропонувати студентам спеціальні вправи, спрямовані на розвиток рефлексії, усвідомлення себе та своєї особистості тощо. Наведемо, як приклад, вправи, які доцільно застосовувати на практичних заняттях з психологічного консультування (*Тема: Гуманістичний напрям у консультуванні – особистісноцентроване консультування*).

1. *Самість проти ідеальної самоті.* Складіть список того, чим ви в собі незадоволені – недоліки, дефекти. Використовуйте повні речення. Перепишіть речення, враховуючи розходження між реальною та ідеальною самістю. Наприклад, якщо спочатку ви записали: «Я трохи жадібний, особливо щодо моїх книг» в якості недоліку, то можна переробити це речення

наступним чином: «Моя ідеальна самість щедра, вона охоче дає почитати книги та навіть дарує їх друзям, коли вони їм подобаються».

Оцініть свою ідеальну самість. Чи не здається вам, що деякі ваші побажання нереалістичні? Можливо, ви могли б змінити деякі з своїх цілей, які пропонуються вашим ідеальним самоописанням? Чи є для цього причини?

2. *Аналіз супротиву.* Вправа виконується парами з метою усвідомлення власного супротиву до саморозкриття. Кожен член пари думає про щось для себе дуже інтимне та особисте. Потім передбачається, що він розкриває свій секрет партнеру та уявляє його реакцію у відповідь. Вголос кожен учасник описує партнеру тільки свою реакцію у відповідь, не називаючи секрету. Обмін враженнями з приводу усвідомленого супротиву.

3. *Розширення свідомості.* Мета вправи - розширити свідомість на зовнішні (а), внутрішні (б), та середні (в) зони. Виконується парами. Кожен член пари по черзі говорить протягом 2-3 хв.

а) «Зараз я усвідомлюю, що...» - перераховує відчуття із зовнішнього світу (якщо з'являється інтерпретація, партнер дає зворотній зв'язок). Зміна ролей.

б) «Зараз я усвідомлюю, що...» - перераховує внутрішні відчуття. Зміна ролей.

в) «Зараз я усвідомлюю, що...» - говорить про інтерес до чогось, тривогу, передбачення, про свої думки, фантазії та відносини. Зміна ролей.

г) «Зараз я усвідомлюю, що...» - говорить про те, куди веде його свідомість, тобто те, що приходить в голову. Зміна ролей.

д) «Зараз я усвідомлюю, що...» - говорить про свого партнера, орієнтуючись на зовнішню та середні зони усвідомлення. Зміна ролей.

Обговорення всіх частин вправи (а-д), спочатку в парі, потім – в групі.

Принцип усвідомлення професійного навчання реалізується у процесі усвідомлення та рефлексії матеріалу на лекційних заняттях та під час виконання індивідуальних та групових вправ на практичних заняттях. Наприклад, ефективним для реалізації даного принципу є завдання, які радимо запропонувати студентам на початку заняття, сформулювати свої очікування, які будуть детально проаналізовані наприкінці заняття. Важливим елементом при навчанні консультуванню є організація самостійного осмислення студентами отриманого в процесі занять досвіду із застосуванням, наприклад, щоденнику або нотаток.

Принцип опору на суб'єктивний досвід реалізується завдяки застосуванню в процесі викладання професійно спрямованих психологічних дисциплін дискусій, інтерпретацій, узагальнень тощо. Цей принцип також реалізується в ході індивідуальної терапевтичної та консультативної роботи (курси «Психологічне консультування» та «Психотерапія»). На практичних заняттях відпрацьовуються «Я-повідомлення», коли кожен студент бере на себе відповідальність за свої почуття та усвідомлює їх, наприклад : «я відчуваю роздратування...», «я соромлюся...», «я радію...» тощо. На практичних заняттях при роботі з психологічними проблемами обговоренню підлягають лише реально існуючі життєві проблеми студентів. Таким чином, студенти отримують досвід довіри до людей, ідентифікації себе з іншим, прийняття та співпереживання.

Реалізація *принципу безумовного прийняття та поваги особистості студента* забезпечує студентам успішність та безпечність майбутньої професійної діяльності. Безумовне прийняття та повага особистості клієнта – основний принцип психологічного консультування. Тому, саме такими мають бути відносини викладача та студента. Поважаючи студентів, викладач транслює цей принцип, вчить таким чином поважати себе та інших. Кожному викладачеві важливо ставити студента в позицію клієнта, з котрої він починає пізнавати себе, свої відносини з оточуючим світом, потреби та цінності.

З огляду на вище зазначене, основним механізмом навчання у ВНЗ, на нашу думку, має бути проблемно-пошуковий діалог між викладачем та студентами та останніх між собою. Підґрунтям такого діалогу є ситуація розмірковування. Розкриємо її зміст.

Ситуація розмірковування – ситуація допитливості, сумніву, пошуку. Викладач – організатор ситуації розмірковування. У даному ракурсі робота викладача може здійснюватися у двох напрямках.

Перший напрямок. Викладач самостійно веде розмірковування, поступово залучаючи до цієї роботи студентів. Поставивши проблему, викладач розкриває шляхи її розв'язання і розмірковує разом із студентами: демонструє їм шлях наукового мислення, вибудовуючи логіку переконання через постановку тези, підбір аргументів та побудову демонстрації (певні висновки – нові знання); через постановку проблемних питань привертає увагу студентів до діалектичного руху думки до істини, роблячи їх співучасниками наукового пошуку.

Другий напрямок. Викладач надає студентам можливість самостійно шукати шляхи розв'язання проблеми, але сам не займає пасивної позиції. Він (за необхідністю) спрямовує думку студентів, ставлячи евристичні питання: *де?, коли?, як?, звідки?, чим?, чому?* тощо; вчить їх ставити такі питання перед собою та перед іншими.

У процесі розгортання ситуації розмірковування під час розв'язання певної навчальної проблеми викладачі мають надавати пріоритет індивідуальності, самоцінності, самобутності кожного студента як активного носія суб'єктного досвіду, який накопичується під час навчання у загальноосвітньому навчальному закладі. Розгортання на заняттях ситуації розмірковування надає можливість кожному студенту відчути, що його думка цінна, що істина, за винятком певних історичних фактів, не дається ззовні готовою і кожний здатний зробити внесок в її осягнення.

З метою розвитку в студентів здатності брати на себе активну дослідницьку позицію, яка передбачає критичний аналіз, осмислення й оцінку ефективності вивчення всіх фахових дисциплін, професійної діяльності під час виробничої практики, більш лекцій має бути проблемного характеру. Почерк такої лекції заключається в тому, що на початку лекції окреслюється певна науково-педагогічна проблема, зміст лекції представляє пошук шляхів її розв'язання, завершення лекції – це побудова певних висновків. Серед лекцій проблемного характеру пропонуємо застосовувати такі лекції: прес-конференцію, удвох, дискусії, з розбором конкретних ситуацій, консультації [5].

На семінарських (практичних) заняттях з будь-якого навчального курсу мають домінувати у часі дискусійні форми роботи, які стимулюватимуть самостійність, ініціативність, активність, рефлексивність студентів при обговоренні проблем.

Радимо викладачам проводити семінарські та практичні заняття, застосовуючи метод *мікрвикладання* та метод *аналіз конкретної ситуації*. Метод мікрвикладання використовується, як правило, під час розв'язування таких професійних задач, де вже подано варіант розв'язання. Студенти аналізують та дають оцінку поданому варіанту розв'язання, пропонують власні варіанти розв'язання. Така робота сприяє розвитку дивергентного мислення майбутнього психолога, дослідницьких умінь. В процесі аналізу конкретної ситуації студенти опануватимуть теоретичні знання шляхом самостійного розв'язання професійних задач.

Виходячи з вище зазначеного, можна стверджувати, що особистісно-орієнтована професійна підготовка є процесом, який підпорядкований розвитку особистості студента, спрямований на підготовку не лише кваліфікованих, а й соціально та творчо активних, ініціативних, конкурентоспроможних фахівців.

Література

1. *Актуальные проблемы специальной психологии в образовании: Сб. докл. межрегион. науч.-практ. конф.: В 2-х ч.* Новосибирск, 2002. – 450 с.
2. *Гончаренко С.У.* Зміст загальної освіти і її гуманітаризація // Неперервна професійна освіта: проблеми, пошуки, перспективи. / За ред. І.А.Зязюна. – К., 2000. – 683 с.
3. *Маслоу А.* Новые рубежи человеческой природы / Под общ. ред. Г.А.Балла, А.Н.Киричука, Д.А.Леонтьева / Пер. с англ.- М.: Смысл, 1999. – 425 с.
4. *Митник О.Я.* Заняття проблемного характеру у педагогічному ВНЗ як засіб забезпечення конкурентоздатності майбутнього фахівця / О.Я. Митник // Вища освіта України – Том IV – Тематичний випуск «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору». – К., 2011. – С. 248 – 256.
5. *Платонов К.К.* Личностный подход как принцип психологии. Методологические и теоретические проблемы психологии. / Отв. Редактор Е.В.Шорохова. – М., 1969. – 310с.
6. *Психологія особистісно орієнтованої професійної підготовки учнівської молоді: Науково-методичний посібник / За ред. В.В.Рибалки.* – Київ, Тернопіль: Підручники і посібники, 2002. – 388 с.
7. *Рибалка В.В.* Методологічні питання наукової психології (Досвід особистісно центрованої систематизації категоріально-поняттєвого апарату): Навчально-методичний посібник. – К.: Ніка-Центр. 2003. – 204 с.
8. *Роджерс К.* Вчитися бути вільним // Гуманістична психологія: Антологія: у 3-х т. - Т. 1. - К.: Пульсари, 2001. – С. 38-59.

В статтє проанализированы идеи ученых по развитию личности в условиях подготовки к профессиональной деятельности социномического профиля; раскрыто содержание понятия «лично-ориентированная профессиональная подготовка»; охарактеризованы особенности профессиональной подготовки, построенной на основе лично-ориентированного подхода. Проанализированы главные профессионально значимые качества психолога. Выделены основные принципы преподавания профессиональных дисциплин, а именно: принцип развития личности студента, принцип осознания процесса профессионального обучения, принцип опоры на субъективный опыт, принцип безусловного принятия и уважения личности студента. Доказано, что основным механизмом обучения в вузе должен быть проблемно-поисковый диалог между преподавателем и студентами и последних между собой, основой которого является ситуация рассуждения. Раскрыто содержание названной ситуации и охарактеризован процесс ее развертывания. Представлено лекции проблемного характера и охарактеризован процесс их построения; раскрыты особенности применения в учебном процессе вуза метода микропреподавания и метода «анализ конкретной ситуации».

The article analyzes the ideas of scientists on the development of the individual in preparation for professional work socionomic profile; disclosed the concept of "person-oriented training"; the features of training, built on the basis of a student-centered approach. Analyzed the main professionally important qualities of the psychologist. The basic principles of teaching vocational subjects, namely, the principle of development the individuality of the student, the principle of the awareness of the professional training, the principle of relying on subjective experience, the principle of unconditional acceptance and respect of the individuality of the student. It is proved that the main mechanism for training in high school should be problem-exploratory dialogue between teacher and students and among themselves, which is based on the situation of reasoning. There is a content of

the current situation and is described the process of it deployment. The lectures presented the problem of character and described the process of their construction; the features of the application in the educational process of high school by microteaching method and the method of "case study".

Статтю подано до друку 15.12.2014.

© 2014 р.

I. М. Чорна (м. Тернопіль)

КОНЦЕПЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ СИСТЕМИ ПРОФОРІЄНТАЦІЇ В УКРАЇНІ

Вибір професії — один із найважливіших життєвих виборів, які повинна здійснювати людина в юному віці. Успішне вирішення проблеми професійного вибору має вагомий наслідок і для особистості і для суспільства. Від праці у великій мірі залежить задоволеність людини своєю долею. Це моральне задоволення від улюбленої роботи, від життя. Зменшення ступеня ймовірності розчарувань, пов'язаних із першими самостійними кроками у житті. Правильний вибір професії — це важлива умова підвищення продуктивності праці, як запоруки добробуту громадян та процвітання держави [4].

Вибір професії — та точка, де сходяться інтереси особи і суспільства, де можливе і необхідне гармонійне поєднання особистих і загальних інтересів. Не пригнічення особистого суспільним і не знехтування суспільними інтересами заради особистого блага, а саме поєднання цих інтересів заради загального блага це оптимальний шлях рішення складних проблем професійного вибору. Умови професійного вибору суспільно обумовлені, а тому часто міняються. Це перетворює вибір професії на велику соціальну проблему, вирішення якої вимагає систематичної роботи. Лише науково обґрунтований процес вибору майбутньої професії забезпечує ефективне професійне самовизначення, гарантує можливість самореалізації, самоствердження.

Втрати із-за погано налагодженої системи профорієнтації надто великі. Погано організована профорієнтаційна робота приводить до того, що чимала кількість молодих людей обирає майбутню професію, керуючись поверхневими мотивами. Через ігнорування наукових підходів до вибору професії, у працівника розвивається синдром незадоволеності своєю долею, проявляються психологічні комплекси, психосоматичні захворювання. Зі сторони інтересів держави: понижена продуктивність праці, низька її якість, відсутність спеціалістів на робочих місцях, неможливість використовувати працівників по спеціальності, брак робочої сили в одних галузях і надлишок в інших і т.д. [6].

Недоліки у системі профорієнтаційної роботи негативно впливають на соціально-економічну ситуацію в Україні. Організація і налагодження системи профорієнтаційної роботи величезний резерв економічного і соціального розвитку в державі. Підготовка підростаючого покоління до науково обґрунтованого, свідомого вибору професії — завдання першорядного значення.

Наявність, з однієї сторони, різноманітних професій і спеціальностей, з іншого — людей, що відрізняються цілим рядом стійких індивідуально-особистих характеристик, вимагає врахування цих факторів у виборі професії, навчального закладу, розстановці і перестановці кадрів на робочих місцях, тобто в цілому врахування людського фактору [2].

В умовах розширення сітки недержавних вищих навчальних закладів, платної форми навчання, зростає процент ймовірності несвідомого, необґрунтованого вибору навчального закладу, майбутньої професії молодою людиною. Як свідчать результати досліджень, все більше розвивається тенденція, коли при виборі професії на перший план висуваються